

Cholajil 028
GÉNESIS
Capítulos 15:16-17:5

Kujoj china chupam ri qatijonik kamik, chupam ri wuj re Génesis. Kujriqtaj chik chuk'isab'alil, rech ri cap. 15 rech we wuj ri'. Chupam k'u ri qatijonik kanoq, xujtani' kan chupam ri ver. 15. Kaqachip k'u kamik, ruk' ri ver. 16, je' wa' kub'ij:

16 Ok'owinaq chi k'u kijeb' cient (400) ri awijalil ketzalij na uloq chupam ri k'olib'al ri', rumal chi maja' k'u katz'aqat ri kimak ri ajamorreyib'. (Gen. 15:16)

Kub'ij ri Dios chi man kuya' tä na keb'uya' we rija'lil ri Abraham chupam we ulew ri' kamik, rumal chi k'o uloq'b'al uk'ux chke ri ajmorreos xuquje', karaj kuya' na chke chi ketzalij ruk' ri Are'. Dios xuya' na chke kijeb' sient (400) junab'. Are jun joq'otaj wa' ri si'b'alaj nim, rech karilo chi we ketzalij ruk', ¿Amat je' wa kachomaj la? Ri xaq xuwi ri jun rixtzalij ruk' ri Are' chupam we ulew ri' are ri ixoq' ri ajcananea, ri Rahab ri ixoq re nim ch'utin. Xuwi wa' we are' rixtzalij ruk' ri Dios. Xuwi' wa' ri karaj ri Dios chi kaqab'ano ajil tz'aqat tatab'anel: Kujkojon che Are'. Rumal wa' xuya' chike ri ajmorreos ronojel taq wa' we junab' ri' rech kekojon che. Qila' ka'mpe ri ver. 17:

17 Aretaq xqaj ri q'ij, xpe k'u ri q'equm, xek'utu'n jun horno xuquje' jun q'aq' ri kanikowik, ri ke'ok'ow chkixo'l ri awajib' ri b'anom pank'yaj chke. (Gen. 15:17)

Jas ri horno ri kaqariq waral, xuquje' jas ri antorch, kach'aw chrij ri Cristo. Ri jorno kach'aw chrij ri q'atow tzij; are k'u ri antorch, kach'aw chrij ri Cristo jacha' cha'j cho ri uwachulew. Qila' chi k'ut ri vers. 18-21, ri k'isb'al taq re ri cap. 15 je' wa' kub'ij:

18 Pa ri q'ij ri' ri AJAWAXEL xub'an jun jikil tzij ruk' ri Abram, xub'ij che: Chke ri awijalil kinya' wi na ri ulew ri', k'a kuchip b'i ruk' ri b'inel ja' rech ri Egipto k'a kopan na ruk' ri nimalaj b'inel ja' ri Eufratres. 19 Ri kulew taq ri ajquenitas, ri ajkenizitas, ri ajcadmonitas, 20 ri ajhitas, ri ajferezeos, ri ajrefaítas, 21 ri ajamorreos, ri ajcananeos, ri ajgergeseos xuquje' ri ajjebuseos. (Gén. 15:18-21)

Chi' k'ut kaqil wi chi ri Dios tajin kuya' chi jun mul ri k'ulb'atil che ri ulew ri xuchi'j che ri Abraham. Qila' k'ampe, ¿Jas k'ut ri kuchi'j ri Abram chi kub'ano? Kaqab'ij che chi man k'otaj. Xuwi ri xub'ano are la chi xkojon che ri Dios. Ajil tz'aqat tatb'anel, ri Dios kakolon chela xuquje', kakolon chela rumal ri utoq'ob' we ri lal kakojon la che ri Utoq'ob' ri Ub'anom chela.

Chi' wa' kak'is wi ri qatijonik chrij ri cap. 15 rech ri wuj Gènesis. Xuquje' kamik kujopam, chupam ri cap. 16. Chupam wa' we cap. ri' kaqil wi jun chik re ri k'amb'ejanik chupam ri uk'aslemal ri Abram ri man xuq'axaj taj. Xuquje' kaqilo chi ri Sara xuquje' ri Abram man xkikoj taj rixb'ix chke rumal ri angel; xuquje' ri rilik uwach ri Ismael. Ri Abram sib'alaj xuq'axaj jun je'lalaj joq'otaj chupam kan ri cap. kanoq, ronojel ri xuq'axaj puwi' ri juyub'. Xuquje' kraj ne' jun kuchomaj chi tajin wi kab'in chupam je'l taq k'olib'al kamik. Xane' kaqilo chi ri Abram man jun achi taj ri man k'o tä katzaq wi. Kaqil waral chi sib'alaj qajnoq che ri ukojonik. Ri ub'iytajik rib' ri Dios xub'an che ri Abram chi kub'an keb' uk'ux, xuquje' xub'an che chi ri are' utz na we are kanow chik ri rajwaxik ub'anik. Xub'an che chi kuto' jub'iq' Dios, we jastaq ri' man utz tä xril wi ri Are'. Are' jun jasech wa' ri sib'alaj nim ub'anik, aretaq qatijom chik qib' chrij wa' ri cap. ri'. Ri ver. 1 rech ri cap. 16 je' wa' kub'ij chqe:

1 Ri Sara, ri xroqil ri Abram, man kakowin taj kuya' ralk'wal ri Abram, are k'u ri Sara k'o jun raj'ik' ajegipcia ri ub'inam Agar, (Gen. 16:1)

Akänataj chela chi qab'in chi ri Abram xurij uloq keb' jasech chupam ri tinamint re Egipto, ri xub'an k'ax che ri uk'aslemal. Jun che wa' we k'ax ri' are taq ri q'inomal. Ri jun chik are ri jun loq'om pataninel ri ajegipcia ri xuriqa uloq chila'. Ri ver. 2 je wa' kub'ij chqe:

2 Ri Sara xub'ij che ri Abram: RI AJAWAXEL ub'anom chwe chi man kek'uji' tä wal. Xa jeri', jat täq'oyol ruk' ri Agar ri patanil we. Rumal k'u ri are' ri wech in kek'uji' wal. Ri Abram xunimaj ri utzij ri Sara. (Gèn. 16:2)

We xub'ij wa' we Sarai ri' are jun naq'atasib'al wa' chupam taq ri q'ij ri'. Aretaq jun ixoqlom man kokowin taj kuya' ral, are ri ukab' ixoq wa' kayo'w ri ak'al. Are' je wa' ri kipixab' ri winaq ojer xuquje' ri naq'atasib'al chupam taq ri q'ij ri'. Ri kächomaj la xuquje' ri kinchomaj in chi wa' we jastaq ri' man utz tä ub'anik wa', man kariqtaj tä wa' chupam we tzijob'elil ri' ri tajin käb'ix chqe ri'.

Pune' jeri', man kel tä kub'ij wa' chi ri Dios utz kärilo. Man utz tä wi jub'iq' xril wi ri Dios, xuquje' kuya' kanoq gas chisaq. We Abram ri' xuquje' ri Sarai xek'iy e'are' chupam ri k'olib'al ri ub'inam Ur ri kech ri ajcaldeos, are je wa' ri káb'an chila'; xuquje' chikiwach ri winaq man k'o tä ke'l wi wa' rech mak tä ne'. Ri nimalaj mak are wa' chi ri e'are' man xekojon tä che ri Dios. Xka'n jun makaj, qatzij chi jun mak rixkib'ano. Qas je' k'ut xub'an ri Dios chi mak. Are jun mak wa' chi ri Abram xuk'am ri Agar, ri patnil re ri Sarai. Xa k'u ne' chupam taq we qaq'ij uj we tä kaqil ruk' ri qanaq'atisib'al xuquje' ri qapixab' rech kuk'am jun, jun ukab' ixoq mak wa', xane' man kaqaya' tä ri qachomanik chirij ri keb' k'uxaj rixk'uji' chke. Puwi' wa' ronojel, ri man xekojon taj are jun mak wa' ri nim ub'anik waral; kaqab'ij che, are k'ax chi jub'iq' wa' chuch ri k'olem ri xub'an ruk' ri Agar. Qila' k'ampe, ri chomanik chi ri Abram kaq'oyi' ruk' ri Agar pa uchomanik ri Sarai xpe wi, are k'u ri Abram xunimaj utzij. Ri kaqil waral are la chi ri Abram, xuya' che ri rixoqil chi are kuk'am ub'e ri rachoch, xa jela' chi are xub'an jas ri xub'ij ri Sarai che. Qila' k'ampe jas rixk'ulmatajik; qasak'ij ampe ri vers. 3 k'a pa ri' 5 re we cap. 16 ri' rech ri Gènesis:

3 Xpe k'u ri Sarai xuk'am ri Agar ri ajegipcia ri patnil re, xujach che rixoqil ri Abram. Xk'ulmataj wa' we ri' aretaq ri Abram k'o chik lajuj junab' pa Canaán. 4 Ri Abram xok k'u ruk' ri Agar, are k'u ri are' xk'extajik. Aretaq xril ri Agar chi k'ax chi k'olik, xuchip retzalaxik uwach ri rajaw chuchu'. 5 Are k'u ri Sarai xub'ij che ri Abram: ¡Rumal awech at wa' we nuk'axk'ol ri'! Ri wech in xinya' ri numakom paq'ab', kamik k'ut xriilo chi ri are' k'ax chi k'olik xuchip retzalaxik nuwach. Are b'a ri Ajawaxel kilowik chi jachin ri ajchaq mak chaqaxo'l awuk'. (Gèn. 16:3-5)

Ri loq'om pataninel ri ajegipcia xok che ukab' rixoqil ri Abram, wa' we ri' xuquje' man k'o tä wa' chupam ri uchomik ri Dios. Man kuk'am tä wi ri Dios we jun ijalil ri'. Xuquje' man xuk'am tä wi. ¿Jasche'? Rumal chi xa k'axk'ol wa'. ¡Ma b'ij ne la chi ri Dios xuk'am wa' we jastaq ri'! Ronojel ri kuya' kab'ixik are la chi kub'ij ri Tz'ib'tälik rumal chi are jun jasech wa' ri b'anom jacha' jun tzijob'elil rixb'antajik, xane' man ke'l tä kub'ij wa' chi ri Dios xuya ri uchomanik chi utz ri b'anom.

Xuquje' kaqilo ri k'axk'olil ri käpetik. Man nim tä chik kil ri Sarai rumal ri Agar, rumal chi k'ax chik k'o ruk' ri ralk'wal ri Abram, are k'u ri Sarai man je' tä wa' xub'an are. Xa jeri' k'o rumal chi, käril ri Sarai chi man k'o tä chi ub'anik. Chanim k'ut ri Sarai karilo chi man utz tä ri ub'anom tek'uri' kub'ij: Ri nuk'axk'olil kaqaj b'a chawij. Qastzij chi man utz tä ri ub'anom, ajil tz'aaqat

tab'anel. Man kuk'am tä ri Dios wa' we ri', are jun b'is oq'ej wa' che ri Abram xuquje'. Kaqil waral chi man qas tä kiyo'm ri kikub'al kik'ux chirij ri Dios jacha' ri rajawaxik käb'anik. Aretaq xk'ulmataj ronojel wa' we ri' ri Abram k'o chik jumuch'lajuj (90) ujunab', are k'u ri Sarai k'o chik jumuch' (80) ujunab'. Kraj ne' xe'opan che uch'ob'ik chi man kak'uji' tä kalk'wal.

kraj ne' ri Sarai xuta' taq ri kakib'ij ri qanan qatat, xuquje' xpe ne' pa ujälom chi are wa' ri rajwaxik ri karaj ri Dios chi je kub'an wa'. Xuchomaj chi utz we are kujterne'j ri kinaqtasib'al ri winaq chupam kan taq we q'ij ri'. Xane' xa xux jun k'ulelanik choch ri kraj ri Dios chi are wa' käb'anik che taq we jastaq ri'. Sib'alaj k'u nim ub'anik, we kanata'j chqe, rumal chi wa' we xb'antajik ri kariqtaj chupam ri Biblia, man ke'l tä kub'ij wa' chi ri Dios kuk'amowaj. Wa' we wuj ri' pa ranima' ri Dios petinoq wi, xuquje' are jun b'ixkil wa' ri qas tz'aqat. Xane', k'ya jastaq ri tz'ib'ätal chpam, ri man xuk'am tä ri Dios, jun wa' che we ri'. Qasak'ij ampe ri ver. 6 che we cap. 16 ri' re ri Gènesis:

6 Ri amakom k'o pa q'ab' xcha ri Abram che; b'ana' ruk' jas ri utz kawilo. Xa jeri' ri Sara xuchip ub'anik k'ax che ri Agar, ri are' k'ut xanimaj b'i chupam ri chaqij uwosaq. (Gèn. 16:6)

Xanimaj b'i ri Agar. Kraj ne' kel kub'ij ri kamikal wa' che are', xuquje' che ri ak'al ri rak'am. Ri ver. 7 jewa' kub'ij:

7 xriqtaj k'ut rumal ri Utaqo'n ri Ajawaxel... (Gen. 16:7b)

Kaqakoj uj chi are wa' ri Cristo aretaq maja' kul cho ri uwachulew; xuquje' are wa' ri no'jmanik ri Are'. Pa junalik wi tajin keb'utzukuj ri etzaqnoq kanoq. Arek'u ri vers. 7-10 rech we cap. ri' ri Gènesis, qasak'ij ampe:

7 Chila' k'ut, chuxkut jun k'wa' ri k'o chuxkut ri b'e ri ke' pa ri k'olib'al ri ub'inam Sur, xriqtaj k'ut rumal ri Utaqo'n ri Ajawaxel 8 xuta k'u che: Agar, patanil re ri Sara, ¿Ja wije' chi at petinoq wi xuquje' jawije' chi kate' wi? Ri are' xub'ij: Xa tajin kinanimaj cho ri wajaw ri Sara. 9 Chatätzalij ruk' ri awajaw xuquje' ya' awib' chuxe' ri utaqanik, xcha ri Utaqo'n ri Ajawaxel che. 10 Xa jeri' chi kink'yarsaj na ri awijalil, ri man ke'ajilitaj taj. (Gèn. 16:7-10)

B'innoq chik jun nim wa' ri Agar aretaq ri Utaqo'n ri Jehová xuk'ut rib' chuch. Ri taqo'n Pablo, chupam ri cap. 4 rech ri uwuj chke ri ajGàlatas, k'o xupatänij wa' che are', xuk'am apanoq che uk'utik jun jasech, xuquje' kuya' chqe ri ke'l

kub'ij. Ri Pablo kach'aw chrij ri Agar xuquje' ri rija'lil jacha' ne' ri Sinaì, jiwije' chi' xya' wi ri Pixab', xuquje' chi wa' we are ri' man xaq tä xk'utun wa' we are', xuquje' ri upatnijik ri are'. Tek'uri', kach'aw chrij ri Saraì, ri tzoqopitalik. Ri qas rech ri Abram are ri Sarai, rixroqil.

Kamik k'ut, ujtunb'an chik ruk' ri Cristo. Ri komon tyox xaq reye'm chik ri uk'ulanem ruk' ri Cristo. Kub'ij ri Pablo chi ri komon tyox are jacha' jun ch'ajch'oj q'apoj ali, jun q'ij k'una kux na ri unovia ri Cristo. Ajil tz'aqat tatb'anel, ri lal man kaj tä la ri' kak'uji' la chuxe' ri Pixab'. Are jun jasech wa' chi ri lal xuquje' ri wech in man kajawataj tä chqe. Are jeri' jacha' ri Agar, are k'u wa' jasech ri kuya' uq'ij ub'ixik ri Pablo chupam ri uwuj ri' chke ri ajGàlatas. We ri lal are lal novia la rech ri Cristo, we lal tzoqopatal jacha' ri Sarai, man kuya' tä kaqarij la jacha' ri Agar xuquje' kaqaya' qib' chuxe' ri Pixab'. Ronojel wa' we jastaq ri' are jun jasech wa' ri kuya' nimalaj b'is. Jeri' che ri Sarai, xane' man xaq xutä che ri Abram. Kuxna jub'iq' chik jun nimalaj b'is che ri Abram xuquje', chuch aq'anoq. Ri Utaqon k'u ri Jehovà kach'aw chrij ri ak'al. Ri ak'al are ralk'wal ri Abram. Qask'ij ampe ri vers. 11 xuquje' ri 12 re we cap. 16 rech r Gènesis:

11 Ri Utaqo'n ri Ajawaxel xub'ij che: Chanim ri' k'ax chi at k'olik kawil k'u na uwach jun awal ala. Kakoq k'u na Ismael che ub'i, rumal chi ri Ajawaxel xuta ri ak'axk'olil xuquje' ri ajuluwem. 12 Ri awal kux na jun k'analaj achi jas jun kej re juyub'. Kutij na uchuq'ab' kuk' konojel, xuquje' konojel kakitij na kichuq'ab' ruk'; kak'uji' na ch'oj chikixo'l kuk' ri rachalal pa ronojel q'ij. (Gèn. 16:11-12)

¿Ak'o jun mul junumam la wa' we ver. ri' ri k'ulmatajinoq chupam ri 4,000 junab' re tzijob'elil? ¿A chomannaq la jun mul chkij ri winaq ri keb'el pa uqajb'al q'ij xuquje' ri tajin kak'ulmataj chila' kamik? Are jun k'anälaj achi. Are taq wa' ri kitzijob'elil ri winaq ri keb'el chupam ri chaqij uwosaq. Aretaq wa' rija'lil ri Iamael, xuquje' ri tajin kak'ulmatajik are wa' ri ub'im uloq ri Dios. kakib'ij e'are' xuquje' chi erak'wal taq ri Ismael. Xuquje' ri e'are' eralk'wal taq ri Abram, qastzij ne' eb'elinoq che ri Abram rumal ri Ismael. Qila' ampe ri vers. 13-14, je wa' kub'ij:

13 Rumal chi ri Ajawaxel uch'ab'em ri Agar, ri Agar xukoj ub'i "Ri Dios ri kinrilo", rumal chi kub'ij chb'il rib': "Kamik k'ut wilom ri kinilowik" 14 Rumal k'u wa' ri k'wa' ri' xub'inaj, ri "K'aslik kinukayej" We k'wa' ri' kariq taj wa' chuxo'l ri Cades xuquje' ri Béred. (Gèn. 16:13-14)

Sib'alaj nim ri ranima' ri Dio ruk' ri Agar, rumal wa' ri Dios sib'alaj kub'an utzil che. Qas kaqakoj k'ut chi ri utaqo'n ri Jehovah waral are ri Cristo aretaq maja' kux winaq ri elinoq b'i che utzukuxik ri kariqtaj pa k'ax. Qas are wa' ri ajuqu', xuquje' kuk'am k'u uloq ri utzal tzij che.

Ri are' k'ut k'o chik jun k'ak' uchomanik chrij ri Dios. Ri are' xrilo chi xilitaj rumal ri Dios, xuquje' are jun k'ak' jasech che are'. Wene' man xuch'ob' ne uwach, xane' q'alaj chi ri are' k'o jub'iq' reta'm wa' chrij ri Dios. Man qas tä utz tä xuna' rumal chi ilom rumal ri Dios.

Chqe uj, wa' we ri' man qas tä nim tä ub'anik chaqawach kamik, rumal chi k'o jun qachomanik uj chrij ri Dios ri nim na ub'anik chuwach wa' we ri'. Xane', cheye'j ampe la jub'iq', qas q'alaj k'ut chi ri qe'uj man kujkowin tä che uch'ob'ik uwach ri Dios qastzij jas ri Agar. Man xaq tä ri' chi jun kämel achi, k'o jun uchomanik chrij jun Dios ri man k'o uk'isik uwach. Qastzij chi qonojel uj man k'o tä ri qeta'manik che retamaxik uwach, xuquje' che uch'ob'ik uwach. Kaqachomaj uj chi are jun k'uxaj wa' rech ronojel ri kuk'am b'i ronojel ri junab che retamaxik, kraj ne' man k'o tä uk'isik, xuwila' chi kujoj che retamaxik uwach ri Dios. Xuquje' qas taqa'l wa' che ri Achi chi kok che utijoxik rib' chrij. Ri tijoxik ib' che retamaxik uwach ri Dios are jun jasech wa' ri kub'an che ri achi chi taqa'l che jawije' chi' ri k'o wi chupam ronojel ri junalik. Qasak'iy ampe ri vers. 15-16 re we cap. 16 ri' rech ri Gènesis:

15 Ri Agar xuya' jun ralk'wal ri Abram, ri Abram xub'inaj Ismael. 16 jun much' wajiab' (86) ri ujunab' ri Abram aretaq xil uwach ri Ismael. (Gèn. 16:15-16)

Nata'j ampe che la chi ri Ismael uk'ajol ri Abram. Jun much' waqib' (86) ujunab' ri Abram. Man kujoj tä na chupam ri jun cap. chik, we man kaqab'ij chi kanoq ri qab'in chik chech alaq, chrij ri uk'amb'ejexik ri Abram rumal ri Dios. Wuqub' mul xuk'ut rib' chuwach. Qilom chi k'o jujun tzaqem chupam ri uk'aslemal ri Abram, xane' xuquje' k'o xe'l utz chuwach. Kaqaj k'ut kaqachol chwech alaq ri wuqub' uk'amb'ejexik ri Abram rumal ri Dios.

Xsak'iy rumal ri Dios chupam ri utinamit jawije' xil wi uwach, chupam ri Ur ri kech ri ajcalde'ib', chikixo'l ri unan utat xuquje' ri erachalal. Utz xcha ri Abram xane' man qas tä je' xub'an che. Man qas tä ko chupam ri ukojonik xuquje' man qas jikom, pune' jeri', xel uloq. Che ronojel ri xub'ano are la chi xopam chupam ri tinamit Canaan, man k'ot k'ut xuk'ulmaj, xuquje' xtewchix na.

Ukab': Xpe wijal chupam ri tinamit Canaan. Xa jeri' ri Abram xanimaj b'i chupam ri Canaan xe k'u pa Egipto. Chila' k'u xuriq wi ri uq'inomal xuquje' ri Agar ri loq'om patninel. Qila' k'ampe, ri keb' jasech ri', ri q'inomal xuquje' ri Agar, xub'an wa' che chi katzaqik.

Churox k'ut: Che ri Abram xya' wi q'inomal, qastzij chi are jun k'amb'ejenik wa'. Ri q'inomal e'utzaqom ek'ya achijab'. K'ya mul urib'em ri qanima' uj, chi ri Ajawaxel kuya' tä ne' b'e chi kujk'ow uj wa' chupam we jun k'amb'ejenik ri', chuwach ri nik'yaj k'amb'ejenik chik ri uyo'm chqe. Xane' ri kak'ulmatajik are la chi ri Dios man karil taj chi kujkowin uj che chi utz uk'amik b'i ri q'inomal qumal. Ne' Qastzij chi ri Abram man xsachan tä ri Dios che, rumal chi sib'alaj utz ri uno'j ruk' ri Lot ri ch'ut uk'ajol. Pune' jeri', ri q'inomal xub'ano chi xkijach kib' ruk' ri Lot. Man chunaj tä k'ut xuk'ut rib' ri Dios chuch jun mul chik.

Ukaj: Xya' uchuq'ab ri Abram rech keb'uch'ak ri ajawinelab' ri rech uqalb'al q'ij. Wa' we ri' are jun qastzij k'amb'ejenik wa', Xch'akan k'u puwi' wa' we ri', Man chunaj tä k'ut, kuriq apan ri Melquisedec ri xel uloq xuquje' che uriqik ri Abram, xuquje' kaqachomaj uj chi xuya' uchuq'ab' ri Abram ruk' we k'amb'ejenik ri', rumal k'u la, ri Abram man xuk'am tä ri q'inomal rech ri ch'oj. Xa jeri', chi ri Dios xuk'ut rib' cho ri Abram xuquje' kukub'isaj uk'ux.

Uro': Waral kaqilo chi ri Dios xb'iytaj che uya'ik' ri uk'ajol ri Abram ri rumal ri Sarai ri xroqil. Ekeb' xk'is ri kikub'al kik'ux chrij ri Dios, rumal k'u la xpe jun uchomanik ri Sarai chi utz la we kakilo jas ri käkib'ano xaq pa ke wi, xeb'el k'u chupam ri urib'al ri Dios. Xa jeri' chila' k'u xk'ulmataj wi, ri rilik uwach ri Ismael. Kamik ri' ri ajArabes ri ek'o chupam ri chaqij uwosaq, ek'o na chupam jun ch'oj kuk' ri tinamit Israel, kraj ne' kak'is na apan utzam k'a chupam ri Milenio.

Uwaq: Choch aq'anaq kaqil wa' apanoq chi ri uwaq k'amb'ejenik are ri uk'isik uwach ri Sodoma y Gomorra. Xuchomaj ri Abram chi ek'o ek'ya ejicomaq taq winaq chupam ri tinamit, rumal la kuta' pa kiwi', Chupam wa' we xk'ulmatajik ri', ri Abram karilo ri chi ri kab'anow ri q'atow tzij kub'an wi ri utzil. Ri Dios man kuk'is tä kiwach ri ejikomaq chikixo'l ri man ejikomaq taj.

uwuq: Ri uchixik ri Isaac che tab'al toq'ob'. Chupam wa' we k'amb'ejenik ri', kaniman ri Abram che ri Dios ri man xaqxu' tä ruk' tzij, xuquje' man k'o tä chi jun jasech ruk'. Xopan k'u chupam ri k'olib'al jawije' chi' chi are jun achi ri

kojonel, xuquje' chupam ri k'olib'al ri jawije' karaj wi ri Dios chi kak'uji' wi. Are k'u wa', kak'isow utzam ri qatijonik chupam ri cap. 16 rech ri wuj Gènesis. Kujriqtaj k'u chupam ri cap. 17. We Cap. ri' are' ri uk'ux ri wuj Gènesis. Jujun chik kakichomaj chi are wa' ri uk'ux ri Biblia. Chupam wa', kub'an ri Utrat ri Dios ruk' ri Abram xuquje' kuk'ex ri ub'i' ri Abram kukoj Abraham chrij. Xuquje' ri Dios kub'ij chi jun mul ri Uchi'nik che ri Abraham chrij ri rilik uwach jun uk'ajol ri uchi'm uloq che.

Ri Utrat ri xub'an ri Dios ruk' ri Abraham, k'o keb' jasech wa' chupam. Ri kach'aw chrij jun ija'lil xuquje' jun ulew. Kuq'alajisaj rib' ri Dios cho ri Abraham ruk' jun k'ak' b'i'aj: Ri Shaddai, ri Dios ri k'o Nimalaj Ukwinem. Xuquje' kuya' jun k'ak' b'i'aj che ri Abram. Qakojom uloq ri keb' b'i'aj, kaqakoj ri jun ri Abram xuquje' ri jun chik Abraham, xane' k'ate wa' we ri', ri ub'i' uloq are Abram; xk'ex k'ut ri Abraham. Abram ke'l kub'ij "Tat rim uq'ij", Are k'u ri Abraham, ke'l kub'ij "Kitat ri ek'ya winaq". Qila' k'ampe ri Ismael man are' wa' ri ak'al ri' ri uchi'm uloq ri Dios che ri Abraham pune' ri Dios xuchi'j che chi kub'an jun nimalaj tinamit che. We cap. ri' qas kujuya' pa chisa'q chi k'o chi na jun ak'al chik.

Kaqariq waral chi ri Abraham k'o chik jun much' lajuj b'elejeb' (99) ujunab'. Jun much' wajib' (86) ujunab' aretaq ri xil uwach ri Ismael, ok'owinaq chi k'u kajlajuj junab aretaq xil uwach ri Isaàc. Ri ver. 1 re ri cap 17 rech ri Gènesis, jewa' kub'ij:

1 Aretaq ri Abram k'ochik 99 ujunab'. Ri AJAWAXEL xuk'ut rib' chuch xub'ij che: In ri' ri AJAWAXEL ri sib'alaj nim Nuchuq'ab'. Qas b'ana' jikom che ri ab'imb'al chinuwach, k'o mat chap wi. (Gèn. 17:1)

Kuq'alajisaj rib' ri Dios cho ri Abram ruk' jun k'ak' ub'i', Ri Shaddai ri Dios ri k'o nimalaj uchuq'ab'. ri ver. 2, jewa' kub'ij:

2 Xa jeri' kinjikib'a na In ri nuTzij awuk' xuquje' kinb'an na k'ya chke ri awijalil. (Gèn. 17:2)

Ri tzij ri' "Trat kariqtaj oxlajuj wa' waral. K'o jun winaq wuqub' vers. chupam wa' we cap. ri', xuquje' kaqariq' ri tzij "Trat" oxlajuj mul, rumal wa' kaqilo chi sib'alaj nim ub'anik. Qas q'alaj wi ri chi Dio tajin kach'aw chrij ri Trat. Kujoj k'u che uta'ik'. Xuquje' kinya' k'u ri Nutrat chqaxo'l ri In xuquje' ri awe at, kinb'an k'u chawe chi sib'alaj kek'yar na ri awijalil. Are wa' ri uro' mul ri uk'utik rib' ri Dios cho ri Abraham. Xuquje', man xaq xu' tä ri uro' uk'utik rib'

ri Dios cho ri Abraham, xane' ri Dios kopan che ub'anik ri Trat xuquje' kub'ij chi jun mul ri chi'nik che jun uk'ajol ri kak'uji' na, Wa' we ri' kupaqachij apanoq pa ronojel ri ak'al Ismael jacha' ri k'ajol ri chi'm uloq. Man kub'an tä keb' qachomanik chrij wa' we ri' chi are jun che taq ri uk'ux ri sib'alaj nim ub'anik chi xk'ulamataj ronojel wa' we ri' jacha' ri xk'ulamatajik.

Ri Pablo ri taqo'n kach'aw wa' chrij we ri' chupam ri ukaj cap. rech ri uwuj chke ri ajromanos, ri ver, 19, jawije' chi' kub'ij wi: *Man xub'an tä k'u keb' uk'ux chupam ri ukojonik aretaq xchoman chrij ri ub'aqil, ri kaminaq chik (Aretaq jun sient chik ri ujunab'), o ri jun chik chi ri Sara man kak'uji' tä ral. (Rom. 4:19)*

Ri umatriz ri Sara, are qastzij jun muqb'al. Are jun k'olib'al re kaminaq. Chupam ri kämikal xopan wi ri k'aslemal. Xil uwach ri Isaàc. Je k'u wa' kub'an ri Pablo che uk'isik kanoq ub'ixik chupam ri cap. kub'an k'u jun k'axwachik chikixo'l ri Isaàc jacha' ri xil uwach chupam jun matriz ri kaminaq, xuquje' ri uk'astajib'al ri Qawal Jesucrito, ri Qajawinel. Kub'ij ri Pablo: *Rixjach rumal taq ri qamak, k'astajinoq k'ut rech kujuq'alajisaj chi ujjikomaq chik chuwach ri Dios (Rom. 4:25)*

Ri k'aslemal ri keluloq che ri kamikal. Qas are wa' ri chi'nik ri kub'an ri Dios che we achi ri' ri Abraham. K'o chik jun much' b'elejeb' lajuj (99) ujunab' kel k'ub'ij wa' chi ri Sara k'o chik jun much' b'elejeb' (89) ujunab'. Aretaq xil uwach ri Isaac, ri Abraham k'o chik jun sient (100) ujunab', are k'u ri Sara k'o chik jun much' lajuj (90) ujunab'. Qila' k'ampe ri vers. 3 xuquje' ri 4, jewa' kub'ij:

3 Aretaq ri Abram xuto chi ri Ajawaxel tajin katzijon ruk' xuqasaj ri upalaj cho ri ulew, ri Ajawaxel xuchip tzij: 4 Are wa' ri NuTzij ri kawaj kinjikib'a awuk': Ri awech at katux na kitat k'ya tinamit. (Gèn. 17:3-5)

Kub'ij chqe chi are kux na kitat ri k'ya tinamit. Choman ampe la chrij wa' we ri', ajil tz'aqat tatb'anel. Chupam 4,000 junab', xek'uji' keb' nimaq taq juch' rech ri Abraham. K'o ri juch' ri kel b'i ruk' ri Ismael, xuquje' ri jun juch' re ri Isaac, chke k'u taq wa' we achijab' ri' eb'elinoq millones winaq ;Komon ja winaq! ;Mulin ib' re komon taq ja! Chanim k'ut kechik ri ajchikajil rijal ri Abraham, ri uj ri qab'inam ri eralk'wal taq ri Dios rumal ri kjonik che ri Cristo. Rumal wa', ri Pablo ri taqo'n, kub'inaj ri Abraham ri qatat uj qonojel, chupam ri uwuj chke ri ajromanos, cap. 4 ver.16. Are are' ri kitat konojel ri ekojonelab' che ri Cristo, xuquje' ri tinamit re Israel xuquje' ri àrabes. Qastzij

chi ri Dios qas je' xub'an che ri uchi'm uloq. Ok'owinoq chik 4,000 junab' aretaq xub'ij uloq chi ri Abraham are kux na kitat ri ek'ya taq tinmit. Qila' ampe ri ver. 5, je' wa' kub'ij:

5 Man kab'inaj tä chik Abram, xane' kamik ri' kab'inaj na Abraham, rumal chi kinb'an chawe chi katux na kitat ri nimaq taq tinamit ri man keb'ajilitaj taj. (Gen. 17:5)

Ri Abraham jacha' ri qab'in uloq, kel kub'ij "Tat ri nim uq'ij o Tat ri nim ub'anik". kuya' kaqab'ij che "Tat ri nimarisam uq'ij"; are k'u ri Abraham, ke'l kub'ij "Tat re ek'ya winaq".

Chi' b'a wa' kaqaya wi kanoq chupam we joq'otaj ri', kaqak'is k'u na utzam ri qatijoxik qib' chrij ri cap. 17 rech ri Gènesis chupam ri jun qachak chik. Te b'a pa jun q'ij chik, jareb'a ri Dios kuya' na ri k'yalaj utewchi'nik puwi' alaq are wa' ri qach'awem!